

ESCUPTORS A VILAFRANCA (1590-1678)

ANTONI MASSANELL I ESCLASSANS

Vilafranca del Penedès

Notícia dels escultors que entre 1590 i 1678 trobem que resideixen a Vilafranca del Penedès, fent-hi breu o llarga estada, com també d'algunes de les obres que van realitzar, tant amb destí a aquesta vila com a altres poblacions de la comarca penedesenca.

Fem referència als següents: Agustí Pujol I, Tomàs de la Crus, francès (Tomàs Artamata?), Andrea Fortunato de Peregrins, probablement també francès, Antoni Tramulles I, Antoni Tramulles II, Antoni Tramulles menor, Josep Tramulles, Francesc Surget, Pere Marís, Josep Marís, Joan Fornés, Antoni Comes i Antoni Vidal.

Remarquem el nostre desacord amb la Gran Enciclopèdia Catalana quant a la línia de parentiu que es dona entre alguns membres de la família dels Tramulles.

AGUSTÍ PUJOL I

Els primers contactes que trobem d'Agustí Pujol I, escultor, natural de Tortosa, però amb residència aleshores a Montblanc, amb la nostra vila, són els de l'acta de capitulació que van fer ell i la Universitat de Vilafranca sobre l'obra del retaule de l'altar major de l'església parroquial de Santa Maria. Aquest document va ser signat el dia 28 de setembre de 1590, i tot i que no ignorem que estava en poder del notari vilafranquí m^e Pere Guasch, fins a l'hora present no ens ha estat possible de poder-lo localitzar.

Sortosament, però, per altres escrits, hem pogut aconseguir notícies referents a aquest retaule, i si bé no sabrem amb exactitud tots els detalls de com havia d'ésser, sí que en podrem tenir una bona idea.

Agustí Pujol I havia promès que en el termini de tres anys donaria per enllestida aquella obra. Veiem que al mig any d'haver estat signada l'acta de capitulació de què hem fet esment, se'n signa una altra (21 de març de 1591); aquesta vegada, però, entre Agustí Pujol i Thomàs de la Crus, també escultor, francès, llavors, però, habitant a la nostra vila, en la qual l'imaginaire francès s'obliga a fer la primera peanya o bancal del dit retaule. Com que en el text se'ns dóna una idea de com havia d'ésser aquest bancal o cos inferior del retaule, creiem d'interès transcriure'l en la seva part més important.

«Capitulació y concòrdia feta e firmada per y entre Agustí Pujol, imaginayre, natural de la ciutat de Tortosa, resident vuy en M..... (creiem que cal llegir-hi Montblanch) y Thomàs de la Crus, també imaginayre, natural de la ciutat de Ruan, regne de França, de e sobre la fàbrica de la primera peanya o bancal del retaule de la sglésia de Vilafrancha de Penadès y altres coses deval scrites.

«E primerament és obligat a fer i entretallar Tomàs de la Crus, imagineire, avuy abitant en Vilafranca, a fer bé i degudament la primera peanya o bancal del retaule de Vilafrancha conforme és tingut i obligat fer en dit retaule segons sia tractat i concordat entre

dit Pugol y la dita Universit (sic) de Vilafranca, sent en aquell primerament unes sis figures, una en cada pidestral, so és conforme la vila volrà, més dodse columnetes de siprer, lo tersio entretallat i capitell dòric entretallat, més dodse costats de talla ab unes medalles en miñj, més damunt de cada figura un sarafí, més en la orde gònica⁽¹⁾ a de fer lo sobredit Tomàs sis tersios de talla, bé i degudament conforme seran los estargits, més a de fer los sis capitels e gònicts conforme se regeix la orde de virioles,⁽²⁾ més estan consertats Tomàs i dit Agustí Pugol per sent cinquanta sinc lliuras li dóna per tot aquest preu fet del bancal i columnes i jòniques, i per cada més li continua lo dit Agustí Pugol quinze lliures per cada mes de aquelles XXV lliures que la vila a ell, dit Pujol, li dóna per la fàbrica de dit retaule fins que dit mestre Tomàs sia pagat en totes les dites 155, comensant la faena una mesada davant de l'altra, so és que la primera mesada treballarà i la segona mesada comensarà la paga de quinze lliures per cada mes i .... (paraula il·legible), y lo dit Tomàs promet per temps de un any primer vinent donar acabada la dita obra conforme de art i ben acabada, comensant aqueles a l de maig primer vinent.⁽³⁾

Pel que hem pogut saber, l'obra s'anava fent amb lentitud, i la Universitat de Vilafranca, veient que faltaven només sis mesos del temps que havia estat estipulat per donar-la per acabada i que malgrat l'Agustí Pujol «per molts oficials que hi posés seria impossible poder-la acabar», dóna a enllestir el dit retaule a un altre escultor anomenat Andrea Fortunato de Peregrins, llavors també domiciliat a la nostra vila.

Aquest escultor ens fa la impressió que també era francès, ja que en els capítols matrimonials de Pere Grafell, francès, i de Margarida Faure, filla d'un carboner, també de procedència francesa, el trobem com a testimoni: «Andreas de Peragrins, imaginarius». Porten la data de 8 de gener de 1594.^(3 bis)

El text d'aquesta altra concòrdia diu així:

«Concòrdia Andrea Fortunato de Peregrins ab los Jurats y Consell de Vilafranca. Die sabbati decima mensis aprilis anno a Nativitate Domini MDLXXXIII (1593).

«Sobre la fàbrica fahedora per m^o Andrea Fortunato de Peregrins, scultor, vuy residint en Vilafrancha de Panadès, bisbat de Barcelona, del retaule del altar major de la parrochial iglésia de dita

[illegible]

vila, la qual per m^o Agustí Pujol, scultor de la vila de Muntblanch, era estada comensada, per y entre los magnífichs m^o Simeon Argenter, m^o Jaume Queralt, m^o Jaume Vidal y m^o Bartomeu Balaguer, lo any presents Jurats de la Universitat de Vilafranca de Panadès, m^o Joan Calabuig, m^o Pera Queralt, preveres de la parrochial i glésia de dita vila beneficiats, m^o Joan Oliver, doctor en madesina, m^o Francesch Guasch, botiguer de telas, m^o Joan Uguet, argenter, y mestra Pera Sabater, farrer, tots de dita vila, persones ellegides per lo consell general de la Universitat de dita vila sobre la fàbrica de dit retaula, de una part, y dit Andrea Fortunato de Peregrins, de la part altra, són estats juhits, concordats, fets, fermats, pactats y jurats los capítols e pactes de concòrdia y avinenses següents:

«Primerament los dits magnífichs señors de Jurats y persones alt anomenades, fent aquestes coses en nom de dita Universitat atesa la negligència y mora del dit m^o Agustí Pujol, scultor, lo qual havia promès a dita Universitat que dins tres anys del dia ques féu lo acte de la capitulació a serca de la obra de dit retaula feta en quant immediadament sagüents donaria acabada la obra de dit retaula així y segons llargament està contengut en lo dit acte de capitulació rebut y testificat en poder de m^o Pera Guasch, notari de la present vila, a vint y vuit del mes de setembre del any mil sinch cents noranta, y attès més avant que del dit temps no restan tant solament sinó sis mesos dins los quals per molts oficials que i posàs seria imposible poder acabar dita obra, lo que redunda en gran dany de dita Universitat, per co los dits magnífichs señors de Jurats y persones alt anomenades donen acabar la dita fabrica de dit retaula al dit m^o Andrea Fortunato de Peregrins per la qual convenen y en bona fe prometen que li doneran y pagaran tot allò que restarà de les vuit sentes sinquanta lliures moneda barselonesa, las quals havien promesas donar a dit m^o Agustí Pujol y aquellas li prometen donar y pagar per les tandes y térmens y en la forma y modo que las avian promesas pagar a dit Pujol, rellevantne de dites vuit sentes sinquanta lliuras la quantitat dels dinés de la valor de la obra que dit m^o Agustí Pujol a feta en dit retaula, la qual obra prometen fer judicar dins sis mesos del dia present en avant comptadors, e per ço atendre y complir ne obliguen tots y sengles béns, rendes y drets de dita Universitat.

«Item lo dit m^o Andrea Fortunato de Peregrins lioant, aprobant, rectificat y confirmant totes y sengles coses demunt dites convé y en bona fe promet a dits magnífichs señors de Jurats y a les altres persones alt anomenades y en lo nom demunt dit que dins un any y mitx del dia present en avant comptador, farà y acabarà tot lo que

falta a fer y acabar en lo demunt dit retaula del mateix modo y manera se era obligat a fer lo dit m^o Agustí Pujol, servant en tot y per tot la forma y teñor de dita primitiva capitulació, obligantse també en tot y per tot de la mateixa manera que m^o Agustí Pujol se era obligat ab las matexas clàusulas y oblitacions en dita capitulació contengudes, les quals vol ésser así hagudas per repetidas com si de una en una fosen así anomenades.

«Item és estat pactat y concordat que dit Andrea Fortunato de Peregrins sia tingut y obligat de reperar les figures dels pedestrals per lo preu que mossèn Agustí Pujol se havia aturat de un tal Thomàs, al qual dit Pujol los havia donats a fer conforme un rescruy que dit Pujol havia donat al demunt dit m^o Joan Uguet, argenter, lo qual preu és quinsa lliures y aquellas haja de pagar dita Universitat.»⁽⁴⁾

Sortosament, junt amb aquesta concòrdia s'hi troben dos fulls en els quals se'ns dóna, per duplicat, la memòria de les talles que havia fet l'Agustí Pujol. Sorprèn que una d'elles sigui escrita en castellà. Les transcrivim ambdues:

«Memoria de las figuras y talla que están en casa de la obra que a hecho mestre Agustín Puxol.

«Primo en el banco del retablo diez y ocho figuras de a dos palmos y medio cada una.

«Item encima de dichas figuras hay seis seraphines.

«Item toda la talla del friso de la basa del banco.

«Item hay nueve seraphines con unas fruttas para la cornixa del banco.

«Item seis columnas jónicas con sus terçios de talla y capiteles.

«Item seis columnas corinthias con sus terçios de talla y capiteles.

«Item toda la talla de la cornixa principal.

«Item doze terçios de talla de unas colonicas pequeñas del banco.

«Memorial de la tala a feta mestre Agostí Pugol en lo retaule.

«Primo en los pedestals co és en los frontes de figures.

«Més demunt dites figures de serefins.

«Més en lo frise demunt los pedestals 9 serefins.

«Més de tersios de tala del primer orde de les columnes gòniques i sos capitels gònics.

«Més en lo segon orde quorintio sis tersios de tala y de capitels corintios.

«Més 12 tersios de les columnes xiques dels pedestals del banc.

«I la taça de la cornisa gònica.»

Ben poca referència ens donen els historiadors vilafranquins sobre aquest altar. Pere Alagret,⁽⁵⁾ que ho extreu del Llibre Verd, ens ho explica d'aquesta manera: «En 1590 dotóse á la Iglesia que nos ocupa (la de Santa Maria) de un muy pesado retablo ó altar mayor de gusto greco-romano, desapareciendo el ogivo que existiera, del cual solo se conserva la imagen de la Virgen (va ser destruïda per les flames en l'incendi de l'església la nit del sis d'octubre de 1934) que hoy dia de nuevo se venera en la misma, el cual se concluyó en 1604».

No res més de nou ens diuen sobre aquest particular tant mossèn Agustí Coy⁽⁶⁾ com mossèn Josep Planas,⁽⁷⁾ ja que el primer es limita a extreure-ho de «Apuntes» i el segon només fa referència a la construcció de l'altar el 1604. Pere Mas i Perera,⁽⁸⁾ malgrat parlar de la Basílica de Santa Maria, no en fa cap esment.

No cal dir que hem recorregut al Llibre Verd i ens en dóna aquesta nota:

«Nota que en lo any de mil y cinch cents noranta, essent Jurats los magnífichs m^o Simeó Argentera nothari, Francesch Pons, botiguer de draps, Ju^o Bellver, negociant, y Rafel Mas, texidor de lli, se donà fer lo retaule major de la església parrochial de la present vila com consta dels actes de les capitulacions o lo llibre dels

Notaris de Consell, ço és lo que tocava al pedestral de pedra se donà a Guillem del Salt, mestre de cases, per preu de 180 lliures, y al que tocava à escultura se donà a Andrea de Pelegrinis per absència de Agustí Pujol. Al qual Pelegrinis se lin donave 850 lliures ultra de les millores. E la obra que tocava a fusters se donà a Pere Esbert, Fr. Calabuyg y Pere Oliver, fusters de la present vila, per preu de 660 lliures ultra de les millores com bayx se dirà. La fàbrica del sobredit retaule fonch feta y acabada lo dia de Nostra Señora de Sperança del any 1604 y feta judicar per ordre dels magnífichs Jurats Pau Xammar, noth., Pau Royo, mercader, Sebastià Vilar, negociant y Juan Capellades, blanquer, en dit any de 1604 Jurats, ensemps ab lo referent m^o Pere Queralt, prevere, m^o Fras. Pons, m^o Fras. Guasch, m^o Ju^o Uguet y Ju^o Vall de Ossera, elet en dita fàbrica, com consta dels actes de diffinició en poder de mossèn Miquel Berthomeu, notari, ço és del acte del dit Andrea Pelegrinis a 5 de desembre de dit any 1604. Lo qual té rebut compreses les millores nou centes trenta vuyt lliures. E lo acte dels fusters a 19 de dit mes, del que nan rebut compreses les millores nou centes y quaranta lliures. Y lo dit Guillem del Salt, 180 lliures.

«Lo qual retaule ses acabat y ha tingut lo fi que tots los singulars de la present vila desitjaven.»^[9]

(Volem fer notar que, fora del primer d'ells, els noms dels Jurats de 1590 que ens dóna el Llibre Verd no coincideixen amb els que consten en el text de la concòrdia transcrita de 1593.)

Deixarem constància que el mestre de cases que va fer el pedestal de pedra, Guillem del Salt, era francès, si bé resident a la nostra vila, que nosaltres hàgim pogut saber, des de 1568, any en què contreu matrimoni amb Joana Janer, donzella, filla d'un pagès del lloc de la Bisbal.

Quant als fusters, Pere Oliver també ens havia arribat de França. Era de Narbona. Les primeres dades que en tenim són de l'any 1580, en què es casa amb Marianna Uguet, donzella, filla d'un sastre vilafraquí. A més de fuster, també ens surt citat com a «entretailador». Ambdós francesos van enviudar i van casar-se de bell nou a Vilafranca, on van morir.

Com veiem, el retaule de l'altar major de l'església parroquial de Santa Maria no va ser acabat fins al 1604, el dia de Nostra

Senyora de l'Esperança, o sigui el 18 de desembre.⁽¹⁰⁾ Va tardar, doncs, catorze anys a enllestir-se.

El que ens sorprèn és que durant uns anys de la construcció d'aquest retaule, Agustí Pujol, i precisament quan ja havia deixat de treballar-hi, fixa la seva residència a Vilafranca. Així podem situar-lo vivint a la nostra vila almenys a principis del segle XVII, concretament els anys 1601 i 1602. D'aquest fet ja n'havíem donat una notícia,⁽¹¹⁾ la del bateig, a Santa Maria, d'un fill seu, de noms Jaumè, Ramon i Miquel, el dia 8 de maig de 1602. Ara, però, podem aportar-ne un parell més: una d'elles, l'òbit d'una filla seva el dia 16 de gener de 1601: «y hagué un albat de una filla de Agustí Pujol, imaginaire».⁽¹²⁾ L'altra és la del testament de la seva muller, fet pel notari, Jeroni Xammar⁽¹³⁾ i firmat a Vilafranca el dia 11 de juny de 1601: «Yo, Cándia Pujola, muller de Agostí Pujol, scultor o entratallador, natural de la ciutat de Tortosa y vuy habitant en Vilafranca de Penadès, filla de Miquel Savil, barrater, habitant en dita ciutat de Tortosa, y Susanna, muller sua, tots deffuncts, sana per la gràcia de Déu...». La llàstima d'aquest document és que quan fa referència als seus fills mai no els anomena pel seu nom, sinó d'una manera genèrica: «assigne en administrador a dits mos fills i filles al dit Agostí Pujol, mon marit». Com és natural, entre ells cal comptar-hi ja l'Agustí, que també seria escultor com el seu pare.

L'estada dels Pujol a Vilafranca, sembla que hem de considerar-la breu. De moment totes les dades que en trobem es limiten a dos anys. Després també veiem que en el Llibre de la Confraria de Sant Josep i Sant Macari,⁽¹⁴⁾ de la qual formaven part els escultors, en les diverses relacions nominals dels confreres que, entre 1601 i 1611, assistien als «consilio», o sigui, a les reunions que acostumaven a celebrar, mai no hem trobat que hi constés l'Agustí Pujol, i cal creure que, d'haver fet llarga estada a la nostra vila, com altres artistes que hi surten indicats van fer, hauria de figurar-hi.

Fill d'Agustí Pujol I era Agustí Pujol II, escultor també, com ja hem dit, com el seu pare. Segons Cean Bermúdez,⁽¹⁵⁾ aquest Agustí Pujol II era natural de la nostra vila, on hauria nascut el 1585. Hem consultat les partides de baptisme compreses entre el 1580 i el 1590 i no hem sabut trobar-la-hi, com tampoc, en aquests anys, la de cap germà o germana seus. Cal posar en clar, però, que en el

llibre de baptismes hi falta un doble full que comprèn, en el primer, les partides entre l'11 de desembre de 1584 i el 25 de gener de 1585, i, en el segon, entre el 18 de desembre de 1586 i el 4 de febrer de 1587. I encara hi ha més, ja que malgrat que totes les partides hi són escrites correlatives, ens trobem que després de la del dia 26 de juliol de 1585 es passa a les del dia 29 de setembre del mateix any. Dos mesos sense una sola partida no deixen de ser cosa incomprensible. A quin fet caldria atribuir-ho? Precisament, doncs, partides corresponents a l'any en què se situa la naixença d'Agustí Pujol II, encara que aleshores el seu pare residia a Montblanc. Tot i que, doncs, no podem descartar la possibilitat del seu naixement a la nostra vila, a nosaltres se'ns fa difícil de creure-ho.

En començar aquest treball hem fet referència a l'escultor francès Thomàs de la Crus. Malgrat tenir ja recollida una llarga i bastant completa relació de gent francesa que entre mitjan segle XVI i el primer terç del XVII residien a Vilafranca, el nom d'aquest artista ens era fins ara desconegut. Això ens fa creure que la seva estada a la nostra població devia ser relativament breu, ja que sembla que en un paper o altre dels molts que hem mirat n'hauríem pogut trobar notícia. Tot i això, però, hem de fer menció que en la partida de baptisme d'un fill d'Antoni Esteva, mestre de cases, consten com a padrins «mestra Thomàs Artamata, scultor, y Maria Anna Olivera».

No ens sorprendria gens, tot i la diversitat del cognom, que es tractés del mateix escultor. No cal dir que totes les raons que exposarem seran simples suposicions, però nosaltres creiem que podrien ser certes. De moment, per començar, nom i professió idèntics. El cognom «de la Crus», que consta en la concòrdia, podria tractar-se d'un motiu. No seria la primera vegada de trobar-nos amb casos semblants. Així, el mestre de cases Antoni Not, tal com consta inscrit en els seus capítols matrimonials, el trobem citat, en tots els altres documents, per Antoni Llanus. I el fuster Guillem Larua, moltes vegades per Guillem Guilló.

Quant a la padrina, Maria Anna Olivera, podria molt ben ser l'esposa del fuster i també entretallador Pere Oliver, un altre francès, ja que nom i cognom coincideixen. També podria ser

francès el pare del batejat, puix sabem francesos que de cognom són Esteva. Per tant, també cap la possibilitat que l'escultor Artamata fos igualment francès, ja que es donen molts casos que tant els pares del batejat com els padrins són tots francesos o bé hi estan emparentats. A més, el cognom Artamata no ha estat mai habitual entre nosaltres.

Però el que ens fa creure més que es tracta d'un mateix personatge és la data de la partida de baptisme: 19 d'agost de 1591, ja que la de la concòrdia correspon al 21 de març del mateix any. I no trobeu que fóra molt casual l'existència de dos escultors —ofici poc corrent— dins una mateixa vila que ambdós es diguessin Tomàs de nom?

ANTONI TRAMULLES I

Antoni Tramulles I, natural de la ciutat de Girona,⁽¹⁶⁾ era fill d'Antoni Tramulles, tapisser, i d'Antònia. Al seu pare se'l cita com a ciutadà de Barcelona, però no creiem que en fos natural ja que en el text dels capítols matrimonials del seu fill escultor s'hi explicita: «al dia de son òbit ciutadà de Barcelona», que indica ben clarament que no hi havia nascut.

L'escultor devia venir a viure a Vilafranca dos o tres anys abans de finir el segle XVI, ja que el dia 6 d'agost de 1599 veiem que és examinat com a imaginaire i entretallador, amb resultat positiu, i admès al gremi de la confraria de Sant Macari i Sant Josep, els confreres de la qual exercien una gran diversitat de professions, tals com les de fusters, mestres de cases, boters, forners, cantirers, ballesters, pintors, picapedrers, serradors, esclopers, escultors, escudellers, rajolers, etc.

Aquesta és la primera referència que hem obtingut d'ell, i diu així: «Per nossaltres Climent Texidor, Toni Llanussa, Pere Vendrell y Sabestà Claramunt, lo any present administradors de la confraria del gloriós Sanct Macari y Sanct Joseph, en la parrochial isglésia de Vilafrancha instituïda y fundada, y per Pere Esbert y Pere Oliver, examinadors elegits y anomenats, és estat examinat Toni Tremulles per lo art de imaginayre y entretallador y és trobat ser àbil, abte

y suficient per dits arts y és estat admès en lo gremi de dita confraria y ha jurat servir las pràctiques, consuetuts y ordinacions de aquella y fent tot lo que los confreres forsats de dita confraria estan obligats ha fer».⁽¹⁷⁾

Ja tenim, doncs, l'escultor Tramulles integrat dins la vida vilafraquina, del qual podem seguir els passos fins al 1612. Tretze o catorze anys, doncs, domiciliat a Vilafranca.

Les referències que d'ell trobem al llarg d'aquest període, podem dividir-les en dos apartats. Les que pròpiament ens parlen del seu treball i les que són de caire familiar o de relació amb la comunitat vilafraquina. Donem a conèixer les més sobresortints corresponents a aquest segon grup.

6 abril de 1602. Capítols matrimonials amb Mariagna Combes, donzella, filla de Pere Combes, àlies Managat, serrador de Vilafranca, si bé oriünd de França.⁽¹⁸⁾

23 gener de 1603. És nomenat administrador de la confraria de Sant Macari i Sant Josep junt amb Climent Texidor, Joan Ros i Pau Rodó.⁽¹⁹⁾ Aquest càrrec tenia només la durada d'un any. De fet, l'acta de l'assemblea en la qual es fa aquest nomenament no consta en el llibre, però aquest era el dia en què, llavors, celebraven la festivitat de Sant Macari i eren elegits els nous administradors.

23 juny de 1603. Bateig d'un fill a l'església parroquial de Santa Maria. Se li posen els noms de Jordi, Josep i Ramon.

8 novembre de 1605. Bateig d'un altre fill en la mateixa església. Se li imposa el nom de Llätzer.

5 juny de 1607. «Fonch dada plasa a mestre Tremujes per examinar de offici de fuster donantli dos messos de temps».^(19 bis)

1605 a 1609. En aquest espai de temps té lloc l'òbit de la seva muller.

15 agost de 1609. Contreu novament matrimoni. Aquesta vegada amb Eulàlia Torres, donzella, filla de Guillem Torres, mercader de la ciutat de Vic.⁽²⁰⁾

11 desembre de 1609. La seva muller, Eulària Tramujas, consta com a padrina del bateig d'un fill de Joan Carreras, «sombrarer».

15 gener de 1610. De bell nou és elegit administrador de la confraria de Sant Macari i Sant Josep amb Joan Bonet, Francesc Fons i Joan Scarrer. (A partir del gener de 1605, la festivitat de Sant Macari, com també l'elecció d'administradors, va tenir lloc el dia 15 en comptes del 23 de gener perquè «com se sàpie de cert y per lo Rnt. vicari y preveres de la venerable comunitat los sie estat advertit que la festa del gloriós St. Macari, lo qual tenen per patró, és a quinze del mes de Janer y no a vint y tres de dit com fins así se sie feta ab error, per so si de aquí enllà la dita festivitat de St. Macari se farà a quinze de dit mes, en lo qual és la verdadera festa conforme és la festa y sí dit dia se farà la elecció de nous administradors».)⁽²¹⁾

30 desembre de 1611. Bateig d'una filla amb els noms d'Elisabet, Coloma, Eulàlia.

16 gener i 10 abril de 1612. Consta com a testimoni en dos testaments.

Quant a les altres dades que fan referència a la seva vida professional —també són diverses les que posseïm—, en donem tot seguit el detall amb la seva corresponent explicació.

El primer treball que sabem que realitza a la nostra vila és una obra en pedra. Es tracta de la creu de terme de Santa Magdalena. Això té lloc l'any 1604 i la notícia, ens la dona el Llibre Verd:⁽²²⁾ «Nota, en lo dit dia de Nostra Senora de Esperança, fonch acabada y assentada la creu de pedra de Santa Magdalena, co és lo pedestral, canó, llanterna y cruher, de la qual se ha pagat per les mans a Antoni Tramujes sculptor 12 lliures y a Antoni Català per la pedra y picar y port 11 lliures 4 sous».

Volem fer notar el fet o coincidència que aquesta creu de terme s'acabà el mateix dia i any en què fou també acabat l'altar major de la parroquial església de Santa Maria, del qual ja hem fet menció en parlar de l'Agustí Pujol.

Un any després, el 1605, veiem que contractà per a l'església parroquial de la nostra vila el retaule de Sant Ramon.⁽²³⁾ No n'hem trobat la capitulació i concòrdia, però sobre aquesta obra disposem d'un parell de notícies que no deixen d'ésser curioses. Una d'elles és que en la reunió o «consilio procerum confratrie» de Sant Josep i Sant Macari que va tenir lloc el dia 14 de juny de 1605, a la qual en Tramulles no devia acudir-hi ja que no consta en la relació dels confreres assistents, un dels acords presos va ser que «per quant mestre Tremujes ha pres feina de mestre de cases y nos pot fer y és contra las ordinacions y privilegis de dita confraria, per so fench determinat que dit Tremujes sia executat y que per dit effecte los administradors gasten de béns de dita confraria tot lo que serà menester».⁽²⁴⁾

Aquesta feina que havia pres de mestre de cases s'havia de dur a cap precisament a la capella de Sant Ramon. Què fa, llavors, en Tramulles davant aquella situació i per posar-se en regla? Doncs, simplement, als pocs dies s'examina de mestre de cases i en surt airós. Això resta ben reflectit en la segona de les notícies, que transcrivim:

«Die lune undecima mensis Julii M DC V. Per los magnífichs mosèn Pau Martí, m^e Pere Guasch, m^e Juan Uguet, m^e Thomàs Valtà, lo any present Jurats, y Antoni Miró, Juan Romagossa, Gaspar Martorell y Antoni Rodó, lo any present administradors de la confraria de sanct Josep y St. Macari en la parrochial Iglésia de Sancta Maria instituïda y fundada, attenent Antoni Tremujes admaginayre haver presse de fer la Capella de Sanct Ramon y attès és àbil en trases,⁽²⁵⁾ li és estada concedida licència que puga fer de mestre de cases totora que ben vist li serà y és estat examinat per mestre de cases y attès que és ja examinat per admaginayre sens periudici de dit examen jure a Nostre Senor Déu y als seus sanct quatre evengelis que farà tot so y quant tots los altres confrere de dita confraria seran tinguts y obligats, y promet pagar dit examen a Nostre Señora de Agost, que són vint reals».⁽²⁶⁾

La diferència que trobem entre aquest text i el text dels altres exàmens que consten en el llibre és que en aquells, a més dels quatre administradors de la confraria, quasi sempre hi eren cridats com a examinadores una o dues persones de la mateixa professió del que s'examinava; en canvi, en aquest cas ens adonem que hi

són presents els quatre jurats de la vila, fet que sembla indicar-nos que s'havia recorregut a la justícia.

De moment, no sabem de cap més treball seu realitzat a Vilafranca, però sí a la comarca. Un d'ells és un retaule per a la confraria del Santíssim Nom de Jesús de l'església parroquial de Sant Martí Sarroca. Creiem d'interès transcriure el text de la capitulació i concòrdia, en el qual se'ns dona una bona explicació del format d'aquest retaule i de quines són les tres figures que han d'anar-hi, escultrades per ell mateix.

«Die mercuri quarta mensis februaryi anno a navitate Domini millº sexcentesimo quarto. Actum Villefranche Peniten.

«Capitulatio y concòrdia feta y fermada per y entre los honorables Pau Escardó de Rovellats, Antoni Calabuig del Molí, Jurats, Jaume Garau de Perafort, Jaume Bolet de Samuntà y Gaspar Serra de Recasens, proms per a las cosas devall scrites, elegits y anomenats per lo consell general del terme de St. Martí Çarrocha y Juan Bolet y Pau Riu de....mani massips e administradors lo present y corrent any 1604 de la confraria del Santíssim Nom de Jesús en dita parrochial sglésia de St. Martí Çarrocha instituïda y fundada, de una part, y mestre Antoni Tremulles, scultor, habitant en Vilafrancha de Panadès, del bisbat de Barcelona, de la part altre, sobre la fàbrica fahedora de un retaule fahedor en dita parrochial sglésia de St. Martí en la capella de St. Barthomeu de dita parrochial iglésia en y ab la qual capitulatió són stats juhits, pactats y concordats los capítols y pactes de concòrdia y avinenssas següents.

«Primerament lo dit mestre Antoni Tremulles convé y promet als dits jurats, prohòmens y macips de sobre nomenats que ell los farà un retaule en la sobre dita capella, bo y rebedor, de amplària de setze palms y mitx més o manco segons dita capella requerex y de altària vint y quatre palms poch més o manco segons art de Archiles requerex conforme la amplària, ab deu columnes quorínties ab sos tèrcios y capitells, y a la primera andana y ha de haver tres pasteres⁽²⁷⁾ enriquides ab sa talla y la del mitx ha de estar conforme està la trassa de dit retaula, en les quals tres pasteres y ha de fer tres figures de bulto de fusta de àlber de altària de tres palms y mitx, ço és en la del mitx un Jesuset y en la una de les altres un St. Barthomeu, y en laltre St. Sebastià, y lo més avant de dit retaula ha

de estar enriquit conforme la trassa y ab tants ceraphins com y ha en lo retaule del nom de Jesús de la parrochial sglésia de la present vila.

«Item és estat tractat y concordat que lo dit mestre Antoni Tremulles ha de donar acabat lo dit retaule y figures posanty ell matex la fusta, la qual ha de ser de àlber, y tot lo necessari en la present vila.

«Item és estat tractat y concordat que los dits jurats y pròmens y macips han de venir a cercar lo dit retaule y portarlo dins y en dita capella de St. Bertomeu a ses costes y despeses y lo dit mestre Tremulles lo ha de assentar.

«Item los dits jurats, prohòmens y macips convenen y en bona fe prometen al dit mestre Antoni Tremulles que per lo preu fet de dit retaule y per sos treballs ly donaran y pagaran vuytanta lliures moneda barselonesa en lo modo següent, ço és, trenta sis lliures dins vuit dies propvinents y las restants quoranta quatre lliures sempre y quant haurà acabat dit retaule y serà posat y assentat en son lloch dins la present vila sens dilació alguna ab ob^o de béns axí propis com de la dita administració del Nom de Jesús, ab renunciatió del benefici de noves constitutions y altres renunciations necessàries y ab jurament.

«Item lo dit mestre Antoni Tremulles promet donar acabat lo dit retaule de assí al dia o festa de sen Cogesme (?) propvinent y ne dóne perfermanssa per las dites coses, attendrer y cumplir mestre Francesch Miquel, calderer de la present vila, present, lo qual accepte lo càrrech de dita fermanssa ab obligació dels béns dels dos, així del principal com de la fermança, ab renunciatió del benefici de noves constitutions y de la ley de la fermanssa ab obligació de béns insolidament (?) y jurament.»⁽²⁸⁾

Un altre dels treballs que havia de realitzar per a la nostra comarca havia de ser el d'un tabernacle per portar la imatge de Nostra Senyora del Roser, que l'any 1608 van encarregar-li els administradors de la confraria d'aquest nom de la capella del castell de Torrelles. Vegem com havia d'ésser:

«Die dominica XIII mensis aprilis anno M D C VIII.

«Capitulatió y concòrdia feta y fermada per i entre Antoni Morgades, fedrí, y Joan Gitrau, tots pagesos de la vila de Torrelles, lo any present administradors de la confraria de Nostra Senyora del Roser, construhida en la capella del castell de Torrelles, de una part, y mestre Antoni Tremulles, imagineire de la present vila, de part altre, sobre la fàbrica de un tabernacle de nou fahedor per ops de portar la figura de Nostra Senyora del Roser quan se fa professó.

«Primo dit Tremullies se obligue a fer un tabárnacle de fusta de albe bona i rebedora ab quatre columnes coríntias ab son pedestral i friso i alquitrave i cornisa, i ditas columnas conprès lo pedestral, alquitrave, friso i cornisa té de tenir de alt cinc pams i mig, com està apuntat en la trasa, i de ample tres pams i quart i reconpartit com en la trasa se demostra, mes lo pedestral té destar entalliat los quatre enfrons com lo que està trasat, las quatre columnes com las dues ques demostren en la trasa, enriquides ab sos tèrsios i capitells coríntios, i lo friso tanbé té de ser enriqueit ab sos serafins i tàllia com se demostra en la trasa. Tanbé baix ia de aver ses bores para portarlo i sobre la cornisa té de aver sos poms tornegiatx ab quatre arquetx com se demostren en la trasa, sobre los quals a de aver un pom tornegiat i dins de dit tabernacle té de aver tres graonetx de fusta de la alsada de un quart poc més o manquo i que lo més alt vingua a ser del tamaini de la peaina de la figura que tenen de portar en dit tabernacle, la qual té lo senyor don Llinis (?), més li an de donar un caragol tan lliarch com convindrà para que travesse lo pedestral i los graons para que dita figura estigua segura en dit tabernacle, i quatre cargols para tenir las boras para que se puguén lliavar i posar quan bullien. Més dit Antoni Tremulles se obligue donar dit tabernacle bo i acabat de la manera que està en la trasa trasat, conforme està apuntat en dita capitulació, de así i per tot lo mes de iuini propvinent per iust preu de quinze lliures, i si es fet i acabat per lo primer diumengie de maig li prometen donar setze lliures moneda barsalonesa, so és, lo dia de lacte set liures i mígia, i acabada la feina, si és acabada per lo primer diumengie de mag, buit lliures i mígia i si no lacaba sinó per tot lo mes de iuini, set i mígia.»⁽²⁹⁾

Aquests són tots els testimonis que hem trobat, fins avui, del pas d'Antoni Tramulles per la nostra vila, del qual, com ja hem anotat, deixem de trobar dades a partir de l'abril de 1612. Se'ns diu,⁽³⁰⁾ i és tot el màxim que podem saber-ne, que morí a Valls pels voltants de l'any 1630.

Si ens basem en el llibre d'esposoris de la parròquia de Santa Maria de Vilafranca,⁽³¹⁾ on consta la partida de casament del seu fill Antoni, també escultor com ell, hem de creure que va morir a la vila de Falset. Heus ací el text que ho justifica: «Als divuit de dit (octubre de 1654) foren esposats Antoni Tramujas, escultor de la vila de Falset, archebisbat de Tarragona, fill lilegítim y natural de Antoni Tramujes, també escultor, muller, tots deffuncts, de la ciutat de Gerona, lo die emperò de son òbit habitants en la dita vila de Falset, ab la honesta Teresa Esbert, donzella...»

ANTONI TRAMULLES II

Fill d'Antoni Tramulles I i d'Eulària. El primer treball —i de moment únic— que coneixem d'aquest artista, realitzat a Vilafranca, és el del tabernacle per a la Confraria de Nostra Senyora del Roser de l'església parroquial de Santa Maria. La concòrdia va ser firmada el dia 10 de juliol de 1654 i quan es fa esment del nom de l'escultor es fa constar «en la present vila habitant»; per tant, doncs, no nascut a Vilafranca. El preu convingut va ser el de noranta lliures, i el treball havia d'ésser fet «conforme un tabernacle que és en la iglésia de Sant Martí Çaroça sí y conforme en aqueil està, a més del qual ha de fer quatre àngels al cap de dit tabernacle». Es va comprometre a tenir-lo enllestit «per tot lo mes de setembre primer vinent».⁽³²⁾

Les altres dades que, des del seu establiment a la nostra vila, hem pogut aconseguir, totes ja de caire personal, són les següents:

18 octubre de 1654. Casori amb Teresa Esbert, donzella, filla de Diego Esbert, fuster, i de Maria, muller, ambdós ja difunts. Com ja hem deixat escrit en parlar del seu pare, consta, en la partida de casament, «escultor de la vila de Falset».

1657. En la Llibreta de Comunió d'aquell any el trobem, junt amb la seva muller, que viu al carrer de la Font.

31 desembre de 1663. Enterrament de la seva esposa.

27 setembre de 1665. Contreu nou matrimoni.⁽³³⁾ Aquesta vegada amb Elisabet Monserrat, viuda de Pere Parellada, pagès de Torrelles, terme de Foix. Pel text d'aquesta partida sabem exactament que els seus pares es deien Antoni i Eulària, ja que en el de la partida del casament anterior el lloc on ha de figurar el nom de la mare resta en blanc. Per tant, doncs, fill de la segona muller d'Antoni Tramulles I, almenys del segon dels casoris realitzats a Vilafranca, ja que presumim, com direm més endavant, que podria molt ben ser que, amb anterioritat, ja hagués estat casat.

1672. En la Llibreta de Comunió d'aquell any continua residint al carrer de la Font, amb la seva esposa i amb un fadrí anomenat Joan.

4 abril de 1678. Té lloc el seu òbit i és enterrat al convent de Sant Francesc de la nostra vila.

Tot i els seus dos casoris, no hem pogut saber del bateig de cap fill seu.

Aquestes dades, ben estudiades, ja que donen a entendre una certa permanència d'Antoni Tramulles II a Vilafranca, no concorden gaire amb les que se'ns en vénen donant,⁽³⁴⁾ ja que se'ns diu que «treballà a Valls entre el 1639 i el 1670». De tractar-se del mateix escultor, no podem creure que el 1670 estigués treballant a Valls quan des del 1654, com a mínim, habitava a Vilafranca com acabem de demostrar.

Però hi ha un altre fet a tenir en compte. Van ser dos o tres els Antoni Tramulles escultors? I si ens formulem aquesta pregunta no és perquè sí, sinó perquè tenim una dada que fa decantar-nos a creure que ben bé podrien haver estat tres els Antoni Tramulles.

Ja hem deixat constància, més amunt, dels dos exàmens que va passar Antoni Tramulles I, un per si era hàbil com a escultor i, l'altre, com a mestre de cases. Però, en el llibre on consten, hi ha un tercer examen que de cap de les maneres pot correspondre a l'Antoni Tramulles I per dos motius ben clars. Un, perquè aquest «Antoni Tremuja» que s'examina ho fa per «offici de imaginayre», del qual l'Antoni Tramuja I ja s'havia examinat dotze anys abans, i

l'altre perquè es fa constar, si bé amb lletra igual però sobreposada, la paraula *menor*, o sigui: «mestre Antoni Tremuja menor». Copiem-ne, però, el text íntegre:

«Die martis XXVII septembris MDCXL. Per Barthomeu Miquel, altre dels administradors de dita confraria, és estat admès en lo gremi de dita confraria, mestre Antoni Tremuja menor per offici de imaginayre, lo qual ha jurat. Y per pagar lo examen ha se li donat sis messos de temps y ha donat per fermansa Francesch Surget, lo qual acceptat. Testimonis són m^o Antoni Hernandes, pintor, y m^o Miquel Soler, sirurgià, tots de Vilafranca.»⁽³⁵⁾

Així, doncs, el 1611, ens trobem amb dos Antoni Tramulles, ambdós escultors, residents a Vilafranca. Quina explicació podem donar-hi? Doncs, simplement, que aquest Antoni, menor, podria molt ben ser fill d'Antoni Tramulles I i fruit d'un matrimoni anterior al primer celebrat a la nostra vila l'any 1602. O, en últim cas, fill d'un germà o parent. El que no podem fer de cap de les maneres és relacionar-lo amb l'Antoni Tramulles II ja que aquest, fill del segon matrimoni celebrat a Vilafranca d'Antoni Tramulles I, sembla que l'any 1611 no podia encara haver nascut d'acord amb les dades que hem donat amb anterioritat sobre l'indicat Antoni Tramulles I.

Caldria trobar altres referències per deixar-ho més clar.

JOSEP TRAMULLES

Si hem de fer cas de la Gran Enciclopèdia Catalana,⁽³⁶⁾ tant ell com el seu germà Llätzer, també escultor, hauríem de creure'ls fills d'Antoni Tramulles II i, per tant, néts d'Antoni Tramulles I. Sobre aquest punt estem completament en desacord, ja que no els creiem fills d'Antoni II, sinó, simplement, germans, si bé d'una altra mare.

Quan hem donat les dades de caire familiar d'Antoni Tramulles I, ja hem fet esment del bateig de dos fills seus: Jordi, Josep, Ramon, el primogènit del seu matrimoni amb Mariagna Combes, i Llätzer, nascuts respectivament el 23 de juny de 1603 i el 8 de novembre de 1605, els noms dels quals concorden

perfectament amb els dels dos germans i, a més, també, hi ha una concordança amb les dates que d'ells se'ns donen. Així se'ns diu que en Josep el 1647 era ciutadà de Barcelona. Per la nostra part trobem que el 1660 continuava sent-ho, però, llavors, amb residència a Valls. Tindria, per tant, 44 i 57 anys en les dues dates esmentades. Quant a en Llätzer, les notícies que se'ns en donen són que se n'anà a Perpinyà el 1643, lloc on morí el 1657. Tindria, respectivament, 38 i 52 anys. Mai, doncs, no poden ser fills d'Antoni Tramulles II, mort l'any 1678 i nascut, tenint en compte el casori dels seus pares, després de 1609.

Hem de creure, d'haver dut a cap en Josep Tramulles el sagrari de l'altar major de Santa Maria, segons la concòrdia que el dia 22 de novembre de 1660 va firmar amb els jurats de Vilafranca,⁽³⁷⁾ que aquell, durant el temps de la seva construcció, habitaria a la nostra vila, ja que els dits jurats «convenen i en bona fe prometen a dit Tremuges, present, que en comensar a fabricar aquell li agen de donar stada de casa francha».

El preu acordat per dur a cap aquest sagrari va ser de 800 lliures, però jornals sols, ja que «dit Tremuges tant solament hage de posar les mans o lo valer del treball aquell» que «des del die de Pasqua de Resurecció primer vinent a un any donarà posat lo sacrari fabricarà per lo altar major de dita parochial iglésia, lo qual junt tindrà setse palms de alsada y set palms de amplària y si més lin podrà donar de dita amplària més lin age de donar, ab les portas de aquell de relleu, tant dintre com fora, segons la trasa que ara de present entrega a dita Universitat».

Això és tot el que hem aconseguit saber del pas de Josep Tramulles per la seva vila natal, de la qual devia absentar-se, junt amb el seu pare i el seu germà Llätzer, per allà el 1612-1613, quan tindria uns nou o deu anys.

FRANCESC SURGET

De fet, la seva professió era la de fuster i sembla que, pel cognom poc corrent que té, hem de creure'l fill de Joan Surget, «sombreter», i per tant natural de Vilafranca.

El dia 6 de febrer de 1599 fa capítols matrimonials amb Àngela Barber. L'any 1601 ja formava part de la Confraria de Sant Josep i Sant Macari, i els anys 1602 i 1609 en va ser administrador. El primer any, junt amb Joan Vilanova, Pere Martorell i Antoni Miró. I, l'altre, amb Climent Texidor, Antoni Miró i Pons Rocha.

El 16 de gener de 1616 és contractat per fer el retaule de Sant Antoni de l'església de Foix, si bé veiem que les imatges que han d'anar-hi les ha de donar a fer a un imaginaire mallorquí, del nom del qual no es fa menció. Transcrivim el contracte:

«Memorial del retaule de Sant Antoni de la Isglésia de Foix lo qual donen a fer lo senyor balla Phelip Arbós, y Joan Rafegas, Jaume Rosell, Joan Jonquer, jurats del terma de Foix, y Pau Coral y Michael Rosell, sagistrans de la isglésia de Foix, de consentiment del Rnt. Narsís Torrella, rector de Foix a mestre Fransech Surget, fuster de la vila de Vilafranca de Panadès, per preu de 57 lliures 10 sous y sa de fer del modo següent:

«Po un retaule de fusta seca y bona de alba ab quatra pasteras conforme una trassa que dit Surget té donada, de assí a Nostra Senyora de març propinent.

«Y tanbé té de fer fer a un imaginaire mallorquí tres figuras, la una de Sant Antoni y la altra de Sant Roch y la altra de Sant Sebastià, y adobar en lo necessari la figura de Sant Ramon. Lo retaule a de ser ab tallat conforme una trasa nos té donada.

«Las pagas, 30 lliures comptans, i las restans posada la faena».⁽³⁸⁾

En la partida de casament de Jacint Riera, pagès, de data 16 de març de 1625, en la qual consta com a testimoni, trobem que se l'indica com a imatger: «Francesch Sorget, imaginayre».

L'onze d'octubre de 1631 firma uns capítols amb els jurats de la quadra de Vallirana en els quals es compromet a fer el retaule de l'altar major de l'església de Sant Mateu de la parròquia de Sant Esteve de Cervelló.

Les característiques que havia de tenir aquest retaule eren les següents: que fos «de fusta de alba seca, bona y rebadora», i hi

havia de fer «tres pasteras, ço és una en lo mix ab la figura de Sant Matheu de bulto y las dos al costat ab las figuras de Sant Miquel y de Santa Magdalena, tots de bulto...». El preu fixat va ser de 110 lliures moneda barcelonesa.⁽³⁹⁾

L'any 1634 té el domicili al carrer de Santa Maria. En el document d'on extreiem aquesta dada se'ns diu que és d'uns cinquanta anys d'edat.

El 26 de març de 1636, junt amb el seu gendre Pere Marís, escultor, del qual parlarem tot seguit, van ser contractats per fer el retaule de la Confraria de Sant Pere i Sant Ramon de l'església parroquial de Sant Antoni de Vilanova de Cubelles.

Va morir a Vilafranca el dia 10 de gener de 1657.

PERE MARÍS

Fuster i imaginaire, natural de la ciutat de Manresa i fill de Damià, bainer, i de Jerònima.

La primera referència que en sabem és la del seu casament amb Maria Surget, donzella, filla del també fuster i imaginaire Francesc Surget, del qual acabem de parlar. Va tenir lloc el dia 19 de gener de 1623.

L'any 1630 fa un contracte amb els administradors de la confraria de Sant Antoni i Sant Llorenç de la parròquia de Santa Maria de Vilafranca per fer un tabernacle per dita confraria.

En deixem constància transcrivint-ne el text:

«Die sabbati XXVIII mesis juny anno MDCXXX.

«Concòrdia per y entra los arministradós de la confraria de Sant Antoni y Sant Llorens, en lo prasent ani de 1630, y dos proms alegits, de una part, y de altra, mestra Pera Marís, asqultor, de part altra, tots de dita vila de Vilafrancha.

«Per los dits arministradós y los 2 proms ab consantiment del consel donan a fer a Pera Marís un tabarnacle ab los pactas y condicions sagens, so és: que dit mestre Marís aia de fer y fabricar lo dit tabarnacla conforma un bon oficial pertani, conforma dita traça a mostrada, so és: que aia de fer 3 figuras ab lo dit tabarnacle, so és: Sant Antoni y Sant Llorens y Sant Isidro, y estas 3 aian de tanir 2 pams i mitx de figura cada una y las ditas figuras ani an de ser de fusta de alba bona y sequa y rabadora, y lo dit tabarnacla també aia de ser tot de fusta de alba bona y seca y rabadora y totora, y quant dit Pera Marís no complescha a la obligatió té farmada, pugan fer gudicar lo dit tabarnacla i figuras los dit arministradós a 2 ofisials del art, u per cada part, y los dits arministradós se otbligam a pagarli trenta lliures per lo preu de dit tabarnacla, so és: ab 3 pagas, la primera ara de prasent y la sagona a mitga feina y la tarsera rabut lo dit tabarnacla, y lo dit tabarnacla aga de ser fet y acabat per la vigília de Sant Llorens primer vinent del ani 1630.»⁽⁴⁰⁾

L'any 1634, en la «llista i designació de totes les cases que hi ha a Vilafranca i de totes les persones hàbils per a la guerra»⁽⁴¹⁾ és l'únic individu que ens surt amb la professió d'escultor. Llavors se li dóna l'edat de trenta anys i el trobem residint a la plaça de l'Oli.

Com ja hem deixat dit, el 26 de març de 1636, junt amb el seu sogre, el fuster Francesc Surget, van ser contractats pels administradors de la Confraria de Sant Pere i Sant Ramon per fer el retaule de dita confraria, instituïda i fundada a l'església parroquial de Sant Antoni de Vilanova de Cubelles.

No podem aportar cap dada sobre aquest retaule, ja que les referències que n'hem trobat, les extreiem d'una requesta que els dits adminitradors havien presentat als seus constructors i en la qual, a més de queixar-se que el retaule no havia estat enllestit pel maig de 1637, tal com ells els ho havien promès, al·leguen que «tampoch féreu dit retaule ab la forma de dit acte y hasta ni les figures ab la forma devieu» (ignorem el nombre de figures que havia d'haver-hi i dels sants que es tracta si bé cal creure que dels titulars de la confraria).

A la dita requesta, Francesc Surget i Pere Marís, «responen que ells han fet lo retaule sí y de la manera que ab la trassa afferiren donar als administradors predits, no discrepant de aquella un punt o, no obstant se sia veriat en alguna cosa de la forma de las figuras,

és estat de voluntat y consentiment llur, y encara que és veritat que per tot lo mes de maig 1637 prometeren donar acabat aquell, la veritat és que aquell en lo dit mes de maig de dit any 1637 tingueren ab tot effecte acabat i axí en moltes occasions digueren y feren dir al balle y administradors de dita cunfraria que vinguessen a cercar aquell per aportarselne y sis dilatà lo ausentar aquell és culpa llur sinó de ells, y lloant y aprovant dits balle y administradors la fàbrica y cunstruició de aquell ésser ben feta y segons la firma de la dita trassa».⁽⁴²⁾

La darrera referència que hem trobat d'aquest escultor és del dia 11 de juny de 1647, data en què contreu matrimoni per segona vegada, aquest cop amb Magdalena Bellver, viuda de Bartomeu Castellví, sabater. La seva primera muller no feia pas gaire que havia mort: el 12 de gener del mateix any.

Quant al seu òbit, veiem que no consta en els registres parroquials de Santa Maria. No ens estranyaria gens que hagués mort els anys de la pesta (1651-1653) ja que la gran majoria de les defuncions no hi van ser anotades.

Un fill seu, Josep Marís, també trobem que se'l cita —any 1649— com a fuster i imagnaire. El 29 de gener de 1645 va casar-se amb Madrona Mata, donzella, filla d'Antoni Mata, pagès de l'Arboçar. L'any 1654, però, ja havia mort, puix sabem del casori de la seva viuda el dia 31 de maig de 1654.

ALTRES TRES ESCULTORS

Pel llibre de la Confraria de Sant Josep i Sant Macari, que al llarg d'aquest treball ja hem citat diverses vegades, sabem d'altres persones que també van ser examinades o bé admeses al gremi, de professió imagnaires i entretalladors. Fins avui és l'única referència que hem pogut trobar del seu pas per Vilafranca. Tot i això, creiem que val la pena de deixar-ne constància.

1 de setembre de 1599.

«Per Climent Texidor, Antoni Llanús, Pere Vandrell y Sebastià Claramunt, lo any present administradors de la Confraria dels gloriosos Sant Joseph y Sant Machari, és estat examinat Joan Fornés per lo art de imaginayre y entretallador, y és estat trobat àbil y suficient, y ha jurat a Nostre Senyor Déu servir les ordinations y privilegis de la Confraria y fer tot ço y quant los altres confreres de dita Confraria són obligats a fer.»⁽⁴³⁾

1 de setembre de 1599.

«Per los honorables ja dits administradors de dita Confraria és estat examinat Antoni Comes per lo art de imaginayre y entretallador, y és trobar ser àbil y suficient, y és estat admès en lo gremi de dita Confraria, y ha jurat servir y fer tot lo que los altres confreres forsats són obligats ha fer ab jurament.»⁽⁴⁴⁾

4 de juliol de 1606.

«Per Joan Ros, Pere Oliver, Antoni Rovira y Pau Bonet, lo present anny administradors de la Confraria del gloriós Sant Macari y Sant Josep en la parrochial isglésia de dita vila instituïda y fundada, és estat admès en lo gremi de dita Confraria Antoni Vidal per offici de imaginayre, lo qual ha jurat.»⁽⁴⁵⁾

NOTES

- (1) Orde jònic. Un dels tres ordes arquitectònics dels grecs. *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Tom 6. P. 756.
- (2) Virioles. Deu voler dir «virolles». Mot antic sinònim d'anella, baula. *Diccionari citat*. Tom 10. P. 833.
- (3) Arxiu històric comarcal de Vilafranca. Arxiu Notarial. Notari Jeroni Xammar. «Bossa de Capitulations i Concòrdias» 1599-1628.
- (3) bis Ibidem. Notari Pere Guasch. Bossa capítols matrimonials 1591 a 1594. Capítols n.º 71.
- (4) Ibidem. Notari Lluís Argenter. «Bossa de Capitulations y Concòrdias» 1609-1618.
- (5) *Apuntes históricos de Vilafranca del Panadés y su comarca*. Any 1887. P. 211.
- (6) *Vilafranca del Penadés su historia y monumentos*. Any 1909. P. 542.

- (7) *Notes històriques de Santa Maria de Vilafranca del Penedès*. Any 1935. P. 67.
- (8) *Vilafranca del Penedès*. Editorial Barcino. Any 1932. Pp. 133 i 134.
- (9) Ajuntament de Vilafranca. Llibre Verd. Foli 267 v.
- (10) *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Tom 5. P. 411.
- (11) ANTONI MASSANELL i ESCLASSANS, «Els artistes vilafranquins: pintors, escultors i dauradors (segles XV al XVIII)». *Miscel·lània Penedesenca* 1978. P. 109.
- (12) Museu de Vilafranca. Arxiu de la Comunitat de Preveres de Santa Maria. Llibre de Canaler de 1602.
- (13) Arxiu històric comarcal de Vilafranca. Arxiu Notarial. Notari Jeroni Xammar. «Bossa de testaments publicats».
- (14) Museu de Vilafranca. Arxiu de la Comunitat de Preveres de Santa Maria. Folis 1 r. al 42 v.
- (15) *Diccionario Biográfico de Artistas de Cataluña*, dirigit per J. F. Ràfols. Any 1953. Tom segon. P. 392.
- (16) Arxiu històric comarcal de Vilafranca. Arxiu Notarial. Notari Francesc (Jeroni) Riba. Capítols matrimonials, segona bossa.
- (17) Museu de Vilafranca. Arxiu de la Comunitat de Preveres de Santa Maria. Llibre de la Confraria de Sant Josep i Sant Macari. Foli 71 r.
- (18) Igual a la nota núm. 16.
- (19) Llibre de la Confraria de Sant Josep i Sant Macari. Foli 37 r.
- (19) bis Ibidem. Foli 13 r.
- (20) Arxiu parroquial de Santa Maria. Llibre d'Esposoris. Recull de partides entre 1601 i 1648. Folis núms. 9 v. i 10 r.
- (20) Llibre de la Confraria de Sant Josep i Sant Macari. Folis 7 v. i 8 r.
- (21) Llibre Verd. Foli 268 r.
- (23) *Gran Enciclopèdia Catalana*. Tom 14. P. 663.
- (24) Llibre de la Confraria de Sant Josep i Sant Macari. Foli 9 v.
- (25) Traça. Dibuix indicador de la forma general d'una cosa que s'ha de construir, fabricar o executar. *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Tom 10. P. 411.
- (26) Llibre de la Confraria de Sant Josep i Sant Macari. Folis 75 r i 75 v.
- (27) Pastera. Cavitat poc profunda practicada a un retaule o a una paret per a situar-hi una imatge. *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Tom 8. P. 313.
- (28) Arxiu històric comarcal de Vilafranca. Arxiu Notarial. Notari Lluís Argenter. «Bossa de Capitulations y Concórdias» 1609-1618.
- (29) Ibidem.
- (30) *Gran Enciclopèdia Catalana*. Tom 14. P. 663.
- (31) Arxiu Parroquial de Santa Maria. Llibre d'Esposoris. Anys 1653 a 1699. Foli 8 r.
- (32) Arxiu històric comarcal de Vilafranca. Arxiu Notarial. Notari Francesc Morera. Primer llibre de concòrdies. 1655-1665. Foli 43 r.
- (33) Arxiu Parroquial de Santa Maria. Llibre d'Esposoris. Anys 1653 a 1699. Foli 45 r.
- (34) *Gran Enciclopèdia Catalana*. Tom 14. P. 664.

- (35) Llibre de la Confraria de Sant Josep i Sant Macari. Foli 78 r.
  - (36) *Gran Enciclopèdia Catalana*. Tom 14. P. 664.
  - (37) Arxiu històric comarcal de Vilafranca. Arxiu Notarial. Notari Francesc Morera. Primer llibre de concòrdies. 1655-1665. Folis 164 r. i 164 v.
  - (38) Ibidem. Notari Lluís Argenter. «Bossa de Capitulacions y Concòrdias». 1609-1618.
  - (39) Ibidem. Notari Jaume Bartomeu. Inventaris 1627-1632.
  - (40) Ibidem. Notari Jeroni Xammar. «Bossa de Capitulacions i Concòrdias». 1599-1628.
  - (41) Arxiu històric comarcal de Vilafranca. Arxiu Judicial.
  - (42) Ibidem. Arxiu Notarial. Notari Bernat Xammar. Concòrdies. 1634-1642.
  - (43) Llibre de la Confraria de Sant Josep i Sant Macari. Foli 71 r.
  - (44) Ibidem. Foli 71 v.
  - (45) Ibidem. Foli 75 v.
-